

АГИТАТОРДЫН БЛОКНОДЫ • 7

АГИТАТОРДЫН БЛОКНОДЫ

7 №
1975 j.
ИЮЛЬ

КПСС-тин Горно-Алтайский обкомынын пропаганда ла
агитация бөлүги

МАССОВО-ПОЛИТИЧЕСКИЙ ИШТИНГ КЕМИН БИЙИКТЕДЕР

Агитационный иш партиянын элбек албаты-ка-
лыкка колбузын, албаты-калыкка партиянын же-
тирип турган камаанын тыгыдып, ишкүчиле жат-
кандарды партиянын темдектеген пландарын же-
нүлү бүдүрерине көдүретен жаан ийделү арга
болуп жат. В. И. Ленин политический агитациянын
сүрекей жаан учурын темдектеп, оны өскө ишле
солыыр арга жок деп айткан.

Социально-исторический задачалардын кеми
элбеген сайын оморды бүдүрерге албаты-калык-
тын эрчимин там ла тыгыда көдүрип турар керек,
онызына дезе жартамалду жаан иш жогынан, агита-
ция жогынан једип алар арга жок.

Тогузынчы бешжылдыктын төрт жарым жылы
өдүп калды. Арткан жарым жылдын туркунына бис
анчадала јакшы иштеп, бешжылдыктын пландарын
бастыразын јенүлү бүдүреле, партиянын XXV
съездин жаан једимдерле уткыырын јеткилдеер
учурлу.

Бис албатылар ортодо айалга јымжап турган,
башка-башка общественный стройлу государство-
лор амыр-энчү коштой турары јаранып турган
айалгада јуртап јадыс. Мындай айалгада дезе
идеологический тартыжу там тыгып јат, комму-

низмнин өштүлери биске идеологический табулар эдерин там тыгыдып турулар. Онын учун коммунистический строителствонун эмдиги ойинде агитационно-массовый иштин учуры айдары жок жаанап жат. Агитационный иштин тос амадузы — албаты-хозяйственный пландарды ла социалистический молжуларды женүлү бүдүрерине ишкүчиле жаткандарды көдүрери. Бу тос задачаны идеологический жанынан жеткилдееге жаан иш өткүрилип жат. Бүгүн областьта воспитательный ишти 3537 агитатор, 1280 политинформатор, 563 лектор ло докладчик, политүредүнинг 1216 пропагандисттери, культуранын көп ишчилери, элбек партийный актив өткүрип жат. Олор улуска идейно-политический камаан жетирер жагы, өдүнгизи тын эп-аргаларды тузаланып турулар.

Je андый да болзо, массово-политический иште жаан једикпестер бар деп, јартын айдар керек. Былтыргы јылдын учында партиянын обкомынын, горкомынын, райкомдорынын пленумдарында, коммунисттердин јуундарында «Белоруссиянын партийный организациясында идеологический кадрларды талдаары ла тазыктырары жанынан иш керегинде» КПСС-тин Тос Комитединин јобин шүүжер тушта идеологический ишти бастыра жанынан шиндеп көрөри өткөн. Партиянын XXV съездин уткыырына белетенип тура, бу јуундарда темдектелген иштер канайда бүдүп турганын, идеологический иштин једимдерин ле једикпестерин јакшы ајарып көрөр керек.

Бистин партиянын Тос Комитеди партийный организациялардын ајарузын идеологический ишти экономический, хозяйственный ишле колбой өткүрерине, бистин жадын-јүрүмнин једимдерин чокум-јарт көргүзерине ле идеологический ишти научный тюзөлгөлү өткүрерине ууландырып туру.

КПСС-тин Тос Комитединин партияга, совет-

ский албатыга эткен кычырузынын каруузына областьта элбек социалистический мөрөй көндүккен. Онын шылтузында промышленностьтын, журт хозяйствонун 600-тен ажыра ишчилери акту бойынын бешжылдык пландарын бүдүрип салгандар, олардын ортозында 205 кижиге 1977—1978 жылдардын чодына иштеп туру.

Бу жуукта городто ло журт јерлерде бойлорынын, бешжылдык пландарын бүдүрип салган озочылдардын жуундары өткөн. Жуундарда турушкан озочылдар партиянын XXV съездине учурлаган иштин мергендү вахтазына туругар, 1975 жылдын пландарын ла социалистический молжуларды јенгүлү бүдүрерине бастыра ийде-күчигерди салып иштегер деп, областьтын ончо ишкүчиле јаткандарына кычыру эткендер. Городтын озочылдарынын жууны партиянын съездин јаан једимдерле уткыырга мергендү иштин айлыгын өткүрер деп, бөс согор фабриканын ла «Электробытприбор» заводтын ишмекчилеринин баштанкайын јараткан. Партиянын Маймадагы райкомынын бюрозы 190 номерлү ПМК-да съезд ачылар күнге јетире бүдүн јарым бешжылдык планды бүдүрип салар болуп молжооло, мергендү 25 вахтага туруп алган каменщиктердин ченемелин јараткан.

Партийный организациялар ишкүчиле јаткандардын баштанкайлу шүүлтелерин албаты-калыкка јартап, бешжылдык пландарын будүрип салган озочылдардын ченемелин элбеде таркадып, олардын једимдерине тенгежер аргаларды ончо улуска көргүзип турар учурлу.

Бисте дезе партийный организациялар ишкүчиле јаткандардын эрчимин тынгыткадый јангы эп-аргаларды тузаланбай турган учуралдар көп. Ондой аймакта «Искра» ла Карл Маркстын адыла адалган колхозтордо, Улаган аймакта Ждановтын адыла адалган колхозто, Кан-Оозы ай-

макта «Путь Ильича» колхозто, «Саратанский» ле «Амурский» совхозтордо ло өскө дө бир кезек коллективтерде мөрөйдинг итогторын көрөри, көргүзүлү досколорды бичири, каа-жаада ла өдөт, мында улусты моральный жанынанг јилбир-кедери уян төзөлгөн.

Социалистический мөрөй једимдү болорына ончо аргаларды — оос агитацияны, стенгазеттерди, радионы, бастыра агитационно-пропагандистский ийде-күчтерди тузаланар керек.

Социалистический мөрөйди једимдү эдип төзөөри, производствонг једимдерин көптөдөри социалистический дисциплинаны тынгыдарыла үзүк јок колбулу. Јаан једимдү иштеерине јарамыкту айалгалар төзөгөниле коштой, кажы ла ишчининг политический билгирин ле эрчимин тынгыдары, онынг иштегкей, кымакай болуп, ижи учун каруулу болорын тынгыдары, кажы ла кижининг бастыра јанынанг өзүп јаранарын јеткилдеери сүрекей јаан учурлу. Мындый темдекти алалыктар. Городтын бөс согор фабриказына ишке јаңы кирген кижиле кадрлардын общественный бөлүгинде куучындажып, фабриканынг историзыла таныштыргылайт, шеф-наставник көстөп бергилейт, трудовой книжканы ла баштапкы ишјалын торжественный айалгада бергилейт. Бир јылдын бажында дезе андый ок айалгада онын јыл туркунына канайда иштегени ле общественный иште турушканы керегинде куучын өдөт. Јалкуларды стенгазеттер ажыра, Іуундарда критикалап турулар. Бу мындый ла өскө дө иштердинг шылтузында иштеер өйди калас өткүрери, ишке чыкпаган ла иштинг дисциплиназын бускан улустын тозы кезем астаган.

Иштинг дисциплиназын тынгыдары јанынанг јаан иш Каракокшодогы леспромхозто, Акташтагы рудоуправлениеде, СССР-динг 50 јылдыгынын ады-

ла адалган колхозто, Ыныргыдагы совхозто ло көп өскө дө хозяйстволордо ло предприятиелерде өткүрилип јат.

Је кезик коллективтерде улусты тазыктырар ишке ајару эдилбей јат, оноң улам анда улустың иштеги эрчими ујан, ижинин једимдери јабыс болуп турат. Аракычылар ла јалкулар проғул эдип, былтыргы јылда Акташтагы леспромхозто 1150 иштеер күн, Горно-Алтайский леспромхозто — 1734, Маймадагы моторлор ремонттор заводто — 750 иштеер күн тутаткандар. Былтыргы јылда промышленный предприятиелер јаңыс ла проғулдардан ла иштеер өйди калас өткүргенинен улам государственного 1 млн. салковойдон ажыра баага турар товарларды јетире бербеген.

Партияның XXIV съезди ишкүчиле јаткандарды коммунистический күүн-санаалу эдип тазыктырарында, иштин дисциплиназын тыңыдарында иштеп турган коллективтердин учуры сүрекеј јаан деп темдектеген. Бу шүүлте чын болгонын көп предприятиелердин, колхозтордын ла совхозтордын ченемели керелейт. Партийный организациялар коллективке тайанып, оның тоомјызын тыңытканы јакшы једимдерге экелет.

Творческий баштанкайды өскүреринде, улустың политический билгин бийиктедеринде шефство-наставничество јаан учурлу. Бистин областьта 2 муннан ажыра јиит ишмекчилерди ле колхозчыларды ишке ле јүрүмге шеф-наставниктер таскадып јат. Наставниктердин тоозында 729 коммунист. Јашөскүримди ишке билезинде таскадары, јартап айтса, иштин династияларын төзөөри, база јаан учурлу. Бистин областьта андый 69 биле бар. Јашөскүримниң 117 коллективтерин 90 коммунист ишке таскадып, наставниктер болуп јат.

Је бу јакшынак керекте јетире эдилбеген иш-

тер эмди де көп. Ондой, Улаган, Турачак аймактарда шеф-наставниктердин советтери иштебей јат. Наставниктер өткүрген ижи керегинде отчетторды каа-јаада ла эткилейт, алган молјуларын канайда бүдүрип тургандарын кем де шингебей јат. Коммунистический моральдын ээжилерине јиит ишмекчилерди ончо шефтер билгир үредип турган деп айдарга болбос.

Производствоны өскүреринде ле улусты таскадып тазыктырарында башкараачы ишчилердин ле специалисттердин учурын көдүрерине КПСС-тин Төс Комитеди көп катап ајару эткен. Областьта көп башкараачы ишчилер ле специалисттер агитационно-пропагандистский иште туружып, улуска лекциялар кычырып, бригадаларда ла фермаларда куучын-беседалар өткүрип, коллективтин алдында турган задачаларды јартап тургулайт. Андый улустын тоозына Ыныргыдагы совхозтын директоры Плетенецкий Д. Е., Чаргыдагы јуртсоветтин председатели Свиридов Н. С., СССР-дин 50 јылдыгынын адыла адалган колхозтын председатели Сейсекенов Т. Т., Эјегандагы совхозтын главный зоотехниги Илаков А. В., Кенгидеги совхозтын главный экономизи Пушнина В. А. ла өскө дө көп специалисттер кирип јат.

Андай да болзо, кезик башкараачы ишчилер ле специалисттер агитационный ла пропагандистский иште турушпай јадылар. Башкараачылардын ла специалисттердин качан, кайда куучын айдатанын ажындыра пландап турар керек.

Албаты-калыкты коммунистический күүн-санаалу эдип тазыктырарында көргүзер агитациянын учуры јаан. Калганчы өйлөрдө көргүзер агитацияны јарандырарына, онын өдүнгизин тынгыдарына партиянын горкомы, райкомдоры јаан ајару эдип јат.

Андый да болзо, көргүзер агитация бойынын учурыла, тыш кебериле бастыра жерде жакшы деп айдарга жарабас. Тураларды, оромдорды, площадьтарды кееркеткенинде солун неме жок, озор көп сабазында бир түнгей лозунгтарла, кеп-сүр жок паннолорло, стендтерле кееркедилген. Турган зааачаларды кандый эп-аргаларла бүдүрери, сырьены, материалдарды чебер чыгымдаары, продукциянын чынгдыйын жарандырары керегинде бир де онду-башту, чокум кычыру жок. Мөрөйдө сондоп тургандар, иштин дисциплиназын бузуп тургандар база көргүзилбей жат. Кезик жерлерде стендтер, лозунгтар ла плакаттар айга-жылга жагыртылбай, учуры жаынанг сондоп калат, тыш кебери эскирет, куужайып калган тургылайт. Областьта световой табло, куучындап турар плакаттар, фотогазеттер чек тузаланылбай жат.

Партиянын райкомдоры, совхозтордын, колхозтордын парткомдоры, баштамы парторганизациялар көргүзер агитацияны өскүрери жаынанг перспективный планды, ас ла салза 5 жылга, тургузып алар учурлу. Бу планда көргүзер агитациянын кандый кеберлерин тузаланары, кандыйларын кайда тургусканы анчадала тузалу болоры, качан жагыртып солунары айдылар учурлу. Бу ишти журукчылар, литераторлор, советский, профсоюзный ишчилер кирип турган методический советтер башкарар.

Көргүзер агитациянын Бастырасоюзный көрүзине белетенерин тыгыдып, городской, районный көрүлер өткүрер, көргүзер агитацияны бастыра жаынанг шиндеп көрөр керек.

Жагы общественонун кижизи учун тартыжу жагыс ла цехтерде, фермаларда, учреждениелерде эмес, бистин журтап та жаткан жерлеристе өдөр учурлу. Улустын амыранатан жерлерин төзөөрине ле жарандырарына аяруны тыгыдар, улустын

ды албаты-јонго јартаарына ууландыраар керек. Бастыра јерлерде агитационно-пропагандистский группалар тӧзӧп, бирлик политкӱндер ӧткӱргени тузалу болор. КПСС-тин горкомынын, райкомдорынын качыларынын, гор(рай)исполкомдордын председателдеринин ле олордын заместителдеринин башкарганыла партийно-хозяйственный активтин группазы кажы ла айда ағылу кӱнде јурттар, турлулар сайын барып, улуска орооннын ичбойындагы ла телекейде болуп турган солундарла таныштырып, райондо ло хозяйстводо иш канайда ӧдӱп турганын куучындап, улустын сурактарына каруу берер ле олордын шӱӱлтелерин угуп турар учурлу.

Партийный организацияларга выборлор тушта иштеген агитаторлордын ижин токтотпой, олордын ижин партиянын съездине белетенерине келиштире тӧзӧп, КПСС-тин теориязы ла историязы аайынча лекциялар кычыраарын, јурттарга агитпоездтер аткараарын, пропагандисттердин районный семинарларын ла теоретический конференцияларын ӧткӱрер учурлу. Политпросвещениинг системазында ӱредӱлӱ јыл башталза, ағылу тематикала занятиелер ӧткӱрер, политпросвещениинг ончо кабинеттеринде, библиотекаларда «Съездтен — съездке» деп тематикала выставкалар эдер керек.

Кӧргӱзер агитацияны јангыртары јанынан јаан иш ӧткӱрерге келижет. «КПСС-тин XXV съездине — бистин мергендӱ ижис», «Партиянын съездине ижибисле сый белетеерис», «КПСС-тин XXV съездине учурлай иштин вахтазы» деген ле ӧскӧ дӧ тематика аайынча јаан стендтер эдип, «Партиянын пландары — албатынын пландары», «Партия ла албаты бирлик» деп ле оног до ӧскӧ стендтер ле плакаттар белетеер керек.

Газеттерде ле јербойындагы радио «Съездтен

ала — съездке јетире», «Съездке уткуй вахтада», «Мергендү иштердин эстафетазы» ла оног до өскө рубрикалар баштаар керек.

Агитационно-пропагандистский ишке газеттин ле райондордын партийный активтерин, карган коммунисттерди, партиянын ла иштин ветерандарын тартып алар керек.

КПСС-тин горкомы, райкомдоры, бастыра партийный организациялар, идеологический учреждениелер КПСС-тин XXV съездине белетенериле колбулу агитационно-пропагандистский иштердин чокум пландарын тургузып, оларды бүдүрерин јеткилдеер учурлу.

МАЛГА — ТОК ЛО АРБЫНДУ АЗЫРАЛ

Малдан продукция иштеп аларын көптөдөри керегинде КПСС-тин XXIV съезди тургускан программаны жеңүлү бүдүрери общественный малга ток ло арбынду, жүзүн-башка бүдүмдү азыралды жеткилинче белетеп алганынан камаанду болуп јат. Бу бистин областьтын малчыларынын эн каруулу задачаларынын бирүзи. Азыралдын тө-зөлгөзин ончо аргаларла тыңыдары, жүзүн-башка бүдүмдү азыралды көп белетеери ле чындыйын јарандырары — малдын продуктивностын бийик-тедер төс айалгалардын бирүзи болуп јат. 1975 јылда областьтын колхозторы ла совхозторы 200 мун тоннадан ажыра азырал единицага бодолор азырал белетеерин темдектеп турылар. Быјыл өлөңди 180 тоннага, сенажты 59 мун тоннага, силосты 306 мун тоннага јетире көптөдөри пландалган, ол тоодо 21 мун тонна моноазырал, өлөңнин витаминдү 4 мун тонна кулуры белетелер.

Бистин областьтын кату айалгаларында малды бийик чындыйлу, ток азыралла жеткилдейтени жеңил керек эмес. Бисте эм тургуза кыралайтан јерис жүк ле 132 мун гектар. Өлөң чабар јерлерди јарандырарына ла элбедерине көп ийде-күч ле акча-јөөжө чыгымдалат. Тургуза өйдө колхозтордын ла совхозтордын башкараачы ишчилеринин ле специалисттердин алдында азырал белетееринин озочыл технологиязын элбеде тузаланар, јартаң айтса, сенаж, моноазырал, өлөңнин витаминду кулурын белетеер, өлөңди вент-

ляторго кургадар ла пресстеер јаан каруулу задача тургузылган. Озочыл технологияны тузаланганы малга арбынду ла бийик чындыйлу азырал белетеп алар арга берер. Мындый темдек алып көрөликтер: чапкан өлөңди күнге узак жатыргызып кургатканда, онын чындыйы жабызап, кургак веществозы 25—40 процентке жылыып жат. Областын бастыра хозяйствозында анайда этсе, жылыту 400 центнер протеинге једер. Мынча кире жылыган азыралды орныктырарга бийик чындыйлу 6 мунг центнер комбиазырал садып алар керек болор.

Колхозтордо ло совхозтордо азыралдын чындыйын бийиктедер арга өлөңди чаап та турар тужында бар болот. Андый аргаларды тузаланып турган хозяйстволордын бирүзи Алтыгы-Оймондогы совхоз болуп жат. Ол былтыр 45 мунг центнер сенаж белетеп алган, онызы олордын бастыра азыралынын 75 проценти болуп жат. Ченемел көргүзөр Горно-Алтайский станция жылдын ла жүзүн-башка бүдүмдү көп азырал, анчадала сенажты, арбынду белетейт. Сенаж белетегенде, жылыытулар, өлөңдийине көрө, 2—3 катапка ас, силостогонына көрө. 1,5—2 катапка ас болот. Је сенаж белетегенде, онын технологиязын буспай, чике бүдүрери јаан учурлу болот.

Областын хозяйстволоры азырал белетеер өйдө технический бастыра средстволорды тузаланарын чике төзөөр, тын кичеер учурлу. Абайдагы ла Јабагандагы совхозтордо, Ондой аймакта Калинин адыла адалган колхозто бар техниканын бастыразын азырал белетееринде билгир тузаланалар. Бу хозяйстволор өлөң ижине бастыра јанынан јакшы белетенип, пландарын бүдүргилеп турадылар. Олордын ченемелдери малга азырал белетеер ишти групповой эп-сүмеле өткүргени керектүзин көргүзет. Механизированный от-

рядтарды эн артык механизаторлор башкарып
јат. Бу хозяйстволордын партийный организа-
циялары механизированный отрядты тӧзӧӧрин
јаантайын јаан ајаруда ла шинжӧде тудуп, меха-
низаторлор ортодо социалистический мӧрӧйди
тӧзӧп лӧ башкарып турат. Темдек эдип, јурт хо-
зяйстводо ченемел кӧргӧзер станциянын хозяй-
ствозынын ченемелин алалыктар. Мында ӧлӧн
ижинин отрядтарына машиналарды иштеер арга-
лары аайынча ӧлеп јат. Темдектезе, механизиро-
ванный кажы ла отрядка мындый машиналар
берилген: «МТЗ-50» танмалу тракторго колбоп
иштеер «КПВ-3,0» маркалу 2—3 косилка-плю-
щикла, курлаган ӧлӧнди јууп ооктойтон «КС-18»
эмезе «КУФ-5,8» танмалу 3—4 комбайн, олордын
кажызына ла ӧлӧн тартар эткен трактордын
2 тележказы берилет, эмезе отрядка 4—5 само-
свал-автомашина берилет.

Ӧткӧн јылдын ченемелинен кӧргӧндӧ, сенаж-
ты јакшы обоолоорына јаан ајару керек. Сенаж-
ты орого салган кийинде, уур тракторло тын
тактаар керек. Анайып ныкталган сенажтын ор-
тозында кичинек те кей артпас учурлу, ол ту-
жында сенажта каршулу микроб болбос. База бир
бийик чындыйлу азырал — витаминдӧ ӧлӧн болот.
Андый азыралды белетееринин ээжизин база
буспай, чике бӧдӧрери јаан учурлу болот: «МТЗ-
50» тракторго колбогон «КПВ-3,0» маркалу ко-
силка-плющиккала бобовый ӧлӧнди чабала, кур-
лап ийет. «ГВК-6» тырмуушла курлап койгон
јаш ӧлӧннин чыгы 45—50 процентке јетире топ-
сыган кийинде, «МТЗ-50» тракторго колбогон
«ПК-1,6» маркалу подборщик ӧлӧнди јуунадып,
обоолойтон јерге тартат. Онон «СШР-0,5» стого-
метло оны обоолоп јат. Обоодогы ӧлӧнди
«УВС-10» маркалу машина јетире кургадат, оны
22 квт электроэнергиялу вентиляторлор иштедет.

Јурт хозјайствонун ченемел көргүзер станция-зында азыралды өрөги айдылган эп-аргаларла үчинчи јыл белетеп јадылар. Мынайып, өлөң кургадып белетейтен пунктта машиналарды кондырып, өскө дө не-немелерле јеткилдеерге чыгымдалган акча-јөөжө хозјайствого ойто бир ле јылдын бажында кирелте болуп, эбирилип келет.

Областытын колхозторы ла совхозторы јербойындагы айалгаларды ајаруга алып, өлөң ижинде нургулай механизацияга көчүп турулар. Анайда, Алтыгы-Оймондогы совхозтын ишчилери бастыра бар техниканы тузаланып, јангы технология аайынча бежинчи јыл иштегилеп јат. Онын учун олордын белетеп алган азыралы јаантайын бийик чындыйлу болот.

Алтыгы-Оймондогы совхозтын В. И. Феофелактовко башкарткан механизированный отряды мындый техниканы тузаланып јадылар: «МТЗ-50» танмалу тракторго көлботкон «КДП-4» 3 машина өлөң чабат, чабылган өлөңди «ГП-14» маркалу 3 тырмуушла јууп јадылар. Курлаган өлөңди «Т-40» танмалу тракторго колбогон «ГВК-6,0» маркалу тырмууш антарат, мындый тырмуушла антарган өлөңди салкын јакшы эзинтелтип кургадат. Бугулды «ПК-1,6» маркалу 4 подборщик салат. «КНУ-11» маркалу 2 машина ол бугулдарды обоолойтон јерге тартып јат. «ПФ-0,5» танмалу 2 стогомет өлөң обоолойт.

Былтыр отряд коногына 600—700 центнер өлөң обоолоп турган.

Јай једип келди. Бу малга ток азырал эдип алар эн јарамыкту өй болуп јат. Қажы ла колхозтын, совхозтын, фермалардын ишчилери бы-јыл малга ток ло арбынду азырал белетеп аларга бастыра бар ийде-күчин, эп-аргаларын салып, көдүринилү ле бийик тебүлү иштеер учурлу.

В. Петров.

ОБЛАСТЬТЫҢ ЈЕҢИЛ ПРОМЫШЛЕННОЗЫ

Областьтын промышленнозынын көп сабазы јеңил промышленность болуп јат. Бисте кийим көктөөр, өдүк көктөөр, тюль түүр ле бөс согор фабрикалар иштеп јат. Бу предприятиелер областьтын јылдык бастыра продукцияларынын 32 проценти кирези продукция эдип бергилейт. Тогузынчы бешјылдыкта бу фабрикалар 114514 мунг салковойдын продукциязын эделе, садуга 119449 мунг салковойдын продукциязын аткаргандар. Өткөн 4 јылдын туркунына иштин арбыны 9 процентке көдүрилген. 1971 јылда бир миллион салковойдын продукциязын иштеп аларында 100 кижии турушкан болзо, 1974 јылда 91 кижии турушкан. Производстводо иштеп турган улустын текши тоозы астаган. 1974 јылда бу фабрикаларда 2212 кижии иштеген, 1971 јылда иштеген улустын тоозы 2639 кижии болгон.

Бешјылдыктын јылдарында фабрикалардын бүдүрген иштерин бу таблицадаг көригер (эделе, садуга аткарган продукция мунг салковойло).

садуга ат- карганы (мунг салк.)	эткени (мунг салк.)	иштин ар- быны (салк.)
---------------------------------------	------------------------	------------------------------

Тюль түүр фабрика

1971 јыл	6863	6778	10725
1972 јыл	6454	6454	10650
1973 јыл	7642	6457	10981
1974 јыл	7282	6238	11179
1975 јыл (5 айга)	3086	2615	4712

Одүк көктөөр фабрика

1971 жыл	1033	992	7348
1972 жыл	965	1001	7944
1973 жыл	939	888	7590
1974 жыл	1010	1021	8580
1975 жыл (5 айга)	461	480	3810

Кийим көктөөр фабрика

1971 жыл	14836	14526	16212
1972 жыл	14093	14614	17295
1973 жыл	14605	14220	17577
1974 жыл	12324	12563	15763
1975 жыл (5 айга)	5222	5329	6737

Бөс согор фабрика

1971 жыл	6259	6293	8006
1972 жыл	5711	5713	7343
1973 жыл	6716	5792	7702
1974 жыл	6806	6660	8054
1975 жыл (5 айга)	2825	2430	3320

Өрөги тоолордон көргөндө, баазы аайынча продукталар эдери кезик предприятиелерде астаган деп билдирет. Же керектин аайын алза, андый эмес. Фабрикалар продукцияны тоозы аайынча көптөдип келгендер. Садар баазы жеңил продукталар чыгарары көптөгөниле коштой, продукциянын текши баазы жабызай берген болуп жат.

КПСС-тин XXIV съездинин жөби аайынча өткүргөн иштердин шылтузында областта жеңил промышленностьтын предприятиелеринин производственный ийде-күчтери тынгыган. Кийим көктөөр фабрикада жаңыртулар эдери өдүп жат. Ол учына жетире бүтсе, производствонун кеми элбеер, ишмекчилердин ижинин айалгазы жаранар.

Тюль түүр фабриканы жаңыртарынын технический документациязы тургузылып жат. Бу предприятиенин ийдезин 1,5 катап көдүрери планда-

лып јат. Эскирген станокторды алып чачала, ја-
гыдан бийик арбынду иштү станоктор тургу-
зарлар.

Анайда ок бөс согор фабриканы јангыртар иш-
тер өдөр. Онынчы бешјылдыкта производствен-
ный јаны тура тудуп тузаланары пландалып
туру.

1976 јылда өдүк көктөөр фабриканы јангыр-
тары башталар.

Областынг јенгил промышленнозынын ичкее-
ри өзөрининг төс ууламјылары мындый: произ-
водствонын технический средстволорын арбын-
ду иштедер; прогрессивный технологиялар туза-
ланар; науканын ла техниканын једимдерин иш-
те тузаланар. Областынг јенгил промышленно-
зынын предприятиялерининг коллективтери өрө-
ги айдылган задачаларды бүдүрерин баштап
ийдилер.

Н. Красновский.

АЛБАТЫ ТАЛАНТТАРЫНЫНГ КӨРҮЗИНЕ

Бистин ороондо ишкүчиле јаткандарга аңылу үредү алып, обществонынг духовный байлыгын билип алаа, албатынынг текши культуразынынг өзүмине јөмөжөр бастыра аргалар берилген. Је анайда ок ишкүчиле јаткандар бойлоры да культуранынг төзөөчилери болуп алар аргалу. Ол ороондо идейно-политический эн өдүни ле ийделү аргаларынынг бирүзи — художественный творчествонынг самодеятельнозы там элбеп турганынан иле-јарт көрүнөт.

Художественный творчестводо туружарына ишкүчиле јаткандарды тартып алып, самодеятельностьты элбеде таркадары — бистин обществонынг өзүмининг эн јаан учурлу ээжилерининг бирүзи. Тургуза өйдө бистин ороондо самодеятельный искусствонынг коллективтеринде 24 миллионго шыдар кижиге туружып јат. Самодеятельный коллективтер күнүн сайын 4 мунга шыдар концерттер ле спектакль-ойындар тургузат, ондо 800-тен ажыра көрөөчилер болот.

Бистин областьтагы Культуранынг тураларында ла клубтарда художественный самодеятельностьтын 800-ке шыдар коллективтеринде 8676 кижиге туружып јат. Шебалин аймакта Каспа јурттын театральный коллективи. Экинур јуртсоветтеги Культуранынг туразынынг агитколлективи, Кан-Оозы аймактагы Культуранынг туразынынг цирковой коллективи, Кош-Агаштагы колхозтор ортодогы ансамбль албаты ортодо јаан тоомјылу болуп, мактадып јадылар.

Советский кижі духовный ла бастыра јанынан билгирлү ле таскамырлу өссин деп, Коммунистический партия ла бистин башкару јаантайын јаан килемјизин јетирет. ВЦСПС-тин, ВЛКСМ-нин Төс Комитединин, СССР-дин Културазынын Министерствозынын, СССР-дин профессионально-технический үредү јанынан Министерствозынын Государственный Комитеди 1975—1977 жылдарда ишкүчиле јаткандардын художественный творчествозынын баштапкы Бастырасоюзный фестивалин өткүрер јөп чыгарган.

Бу көрүни өткүреринде телевидение, радиовидение, кинофикация јанынан, издательстволордын, полиграфиянын, бичиктер садарын башкалар Комитеттери, писательдердин, художниктердин, композиторлордын, журналисттердин ле кинематографисттердин Союзтары кожо туружар. Бастырасоюзный фестивальдын төс учурлу задачалары — ишкүчиле јаткандардын самодеятельный искусствозын там јарандырары, јаңы коллективтер төзөп, ологго ишмекчилерден ле колхозчылардан, јииттерден јаңы туружаачылар тартып алары, искусствонинг средстволоры ажыра Улу Октябрьский социалистический революциянын, Коммунистический партиянын ла советский государствонинг телекейлик исторический учурын ла иштинг јанжыгуларын пропагандировать эдери болуп јат. Фестиваль анайда ок самодеятельный коллективтердин творческий өзүмин, ологдын ойноор узын бийиктедерин ле художественный самодеятельностьто туружаачылардын ортодо воспитательный ишти јарандырарын амадап јат.

Фестиваль өдөр тужында художественный самодеятельностьтын коллективтеринин ижин албаты-јонды культурный јанынан јеткилдеерине, профессиональный коллективтерди художествен-

ный самодеятельностько болуш јетирерине тартып аларына ууландырар керек. Бу өйдө самодеятельный искусствонун материальный базанын ыңыдар, художественный коллективтер элбеп өзөрине јарамыкту ајалганы тözöp аларына јаан ајару салынат.

Бастырасоюзный фестиваль өткүрери үч турга (кезек өйгө) бөлінет: баштапкы тур — 1975 жылдын февраль айынан ала 1976 жылдын февралине јетире өдүп, советский албаты Улу Јенүнин 30-чы жылдыгына белетенер ле оны темдектеер өйгө келижет. Ол предприятиелерде, колхозтордо ло совхозтордо, организацияларда ла учреждениелерде, үредүлү заведениелерде, городтогы ла райондордогы Культуранын тураларында өдөт. Экинчи тур — областтын тös городында быјылгы февраль айдан башталала, 1976 жылдын августына јетире өдүп, КПСС-тин XXV съезди өдөр өйгө келижер. Үчинчи тур — союзный республикалардын тös городторында 1976 жылдын октябрь айынан ала 1977 жылдын мартына јетире өдүп, Улу Октябрьдын 60 жылдыгына белетенер өйгө келижер. Үчинчи турдын јенүчилерине — коллективтерге ле танынан туружаачыларга «Самодеятельный художественный Бастырасоюзный фестивальдин лауреады» деп, мактулу ат-нере адалар. Баштапкы турдын репертуарында советский улустын ат-нерелү ижи керегинде темага јаан ајару салынар учурлу. 1975 жыл үй улустын Телекейлик күни болгонын ајаруга алып, самодеятельный коллективтердин программаларына эне үй кижини, ишчи үй кижини мактап турган кожондор, музыка, спектакль-ойындар кийдирер керек.

Фестивальдын Бастырасоюзный оргкомитеди жылдын ла 1—2 октябрьда «Јииттердин кожоны» деген байрам өткүрер јöp чыгарган. Бу байрамды

өткүрөөчилер КПСС-тин Төс Комитединин Генеральный качызы Л. И. Брежневтин куучынында, ВЛКСМ-нин XVII съездине уткуулда тургузылган задачаларды бүдүрерине ууландырылган кычырула башкарынар.

Јииттердин кожонгынын баштапкы байрамы «Бис Лениннин ле партиянын керегинде чындык болорыс» деп амадула өдөр. «Јииттердин кожонгы» деп байрамнын алдында ого белетенер иштер өткүрер керек. Комсомолдын обкомы, горкомы, райкомдор бу байрамды өткүрерине белетенер штабтар төзөп алар учурлу. Художественный кажы ла коллективтердин репертуарында баштапкы ла комсомолдор керегинде, бешјылдыктын строительдери керегинде кожондор, үлгерлер, гражданский ле Ада-Төрөл учун Улу јуунын јиит геройлары керегинде произведениелер бар болзын. Бу концерттерге јуунын ла иштин геройларын, јашөскүримнин наставниктерин, эн ле тоомјылу јиит ишмекчилерди ле колхозчыларды кычырып турар керек. Клубтар, библиотекалар комсомольский организацияларла кожо бу байрам өдөр өйдө Ленинский комсомолдын мактулу јолы керегинде, комсомольский строительстводо јииттер туружатаны керегинде јүзүн-јүүр иш өткүрип турар учурлу.

4 декабрьда иш керегинде, СССР-дин албатыларынын најылыгы керегинде тема аайынча байрам өткүрери темдектелип јат. Онын амадузы — самодеятельный искусствонын средстволорыла советский албатынын коммунистический строительстводо једип алган јенүлерин, ишмекчи класстын ла колхозный строительствонын ат-нерелү ижин, СССР-дин албатыларынын бузулбас бек најылыгын, көп национальносту советский культуранын өнжип јаранганын элбеде көргүзери болуп јат. Бу байрам советский албаты

тогузынчы бешјылдыкты јенүлү божодор өйдө өдөр. Концерттердин ле өскө дө массовый мероприятиелердин программаларына «Ишке мак!», «Бешјылдыктын јенүчилерине учурлай», «Ишмекчи класс, сеге учурлайдыс» деп ле оноң до өскө темалар кийдирилер учурлу. Бу өйдө клубтарда, культураның тураларында јурукчылардын, художественный эдип јүзүн-јүүрлеп кееркеткен эдимдер јазаар устардын искусствозынын выставкаларын ла фотовыставкалар жазап, кинофестивальдар өткүрип турар керек.

Эмди Туулу Алтайда бу фестивальдын өдүн турган кидим тужы. Колхозтордо ло совхозтордо, үредүлү заведениелерде ле промышленный предприятиелерде өткөн фестивальдын итогторын көрөри башталган. Фестивальда туружаачылардын алдында турган задачалардын бирүзи — районнын, областьтын лауреаттарынын мактулу адын аданарга јединип алары болуп јат. Олордын эн артыктары 1977 жылда кереес алтын медальла кайралдалар. Је самодеятельностьтын туружаачылары оноң кичинек те кайралга сүүнер. Көрөөчилердин колчабыжулары да кайралга бодолот. Төрөл совхозынын, јербойынын башкараачыларынын акту јүрегинен айткан быйанду сөстөри олорго база тың сүүнчи јетирип турат. Фестиваль мынанг ары көндүгип ле там элбеп турат.

А. Котов.

ЈАШӨСКҮРИМДИ КОММУНИСТИЧЕСКИЙ ҮРЕДИП-ТАЗЫКТЫРАРЫНДА ЈААН АРГА

КПСС-тин XXIV съезди ле Ленинский комсомолдын XVII съезди јашөскүрим орооннын общественно-политический жүрүминде, онын экономикасын өскүреринде, коруланар ийде-күчин тыгыдарында, бастыра албатынын социалистический мөрөйинде туружатан чокум программа темдектедилер.

Коммунистический строителство, тогузынчы бешјылдыктын пландарын ла молјуларын бүдүрери ле ажыра бүдүрери учун тартыжуда эрчимдү туружарына јиит уулдарды ла кыстарды кычырала, партиянын ла комсомолдын съездтери јашөскүримнин ортодо идейно-политический иш өткүреринин сүреен јаан учурын темдектедилер.

Јашөскүримди, советский улустын коммунизмди бүдүретен јиит үйезин идейный тазыктырып, үредип чыдадары Ленинский комсомолдын төс кичеемели болгон до, болуп та јат, мынан да ары болор.

Шак бу јаан учурлу задачаны бүдүрерине библиотекалар тын јөмөлтө лө болуш эдер учурлу. Өзүп, чыдап јаткан јиит үйени коммунизмнин улу амадулары учун тартыжарына, Төрөлин сүүрине, советский патриотизмге ле пролетарский интернационализмге үредип-тазыктырар аргалар библиотекаларда көп.

Бүгүңги күнде книга јашөскүримнин бастыра жүрүмине кирди, јиит кыс ла уул иштенерде, үренерде, амыранарда, книга онын кожо, айрыл-

бас көдөчизи болот. Библиотекадан китептер алып кычырары көп нургуны иит ишмекчилердин, колхозчылардын, специалисттердин, үренип турган бастыра жашоокүримнин кыйалта жоктон керексигени боло берди. Бүгүнгү күнде бистин областын библиотекаларынын бастыразы 89 мун кичи жаантайын китептер алып кычырып турган болзо, олардын 75 процентке шыдары — жашоокүрим.

Өткөн 1974 жылда Туулу Алтайдын библиотекалары ВЛКСМ-нин Төс Комитединин жөбиле башкарынып, «Бис Лениннин ле партиянын керегинде берингенис» деп тема аайынча кычыраачы жашоокүримнин Бастырасоюзный конференциясында эрчимдү туруштылар. Бу конференцияда турушканы библиотекалардын ижин кезем жарандыларына жаан жөмөлтө болды. Библиотекарылар эмди китептер пропагандировать эдетен көп аргаларды тузаланып, жашоокүримнин ортодо элбек иш өткүрүп турулар.

Городто экинчи номерлү библиотеканын коллективи (заведующийи нөкөр Мерзлякова Е. Г.) В. И. Лениннин бичиген иштерин ле Ленин керегинде китептерди кычырарына кажы ла иит уулды ла кысты тартып алар задача тургусты. В. И. Лениннин иштери аайынча библиотека өдүк көктөөр фабрикада өткүрүп турган кычыраачылардын конференцияларында иит ишмекчилер бойларынын айткан куучындарында В. И. Лениннин шүүлтелерин эмдиги өйлө, бойынын предприятиезинин керектериле колбоштырып турадылар. Китептер пропагандировать эдер ишти чокум ууламжылу өткүрүп турганынын шылтуунда, библиотекадан общественно-политический литератураны алып кычырары 1974 жылда, онын алдындагы жылга көрө, беш мун экземплярга көптөди.

Шебалин аймактын библиотекарьлары ВЛКСМ-нин райкомыла, баштамы комсомольский организацияларла јуук колбулу иштеп турулар. Бу аймакта комсомольский организациялар ла библиотекалар книгалар пропагандировать эдери јанынан текши пландарлу. Ол јанынан элбек ишти Чемалдагы, Мыйтудагы, Бараштагы, Чаргыдагы, Эликманардагы библиотекалар өткүрип турулар.

Бу библиотекалар бойынын ижинде төс ајаруны КПСС-тин XXIV съездинин, Ленинский комсомолдын XVII съездинин јөптөрин ле материалдарын, ишке, коммунистический көрүм-шүүлтеге, патриотический, интернациональный тазыктырарына учурлалган книгаларды пропагандировать эдерине ууландырып турулар.

Библиотекалардын ижинде Ленинский уроктор, Лениннин школдоры, кычыраачылардын тематический конференциялары, «Книга менин жүрүмимде», «Сенин кычыраачы болгон формулярын» ла өскө дө сурактар аайынча комсомолдордын ла јашөскүримнин јуундары элбеде тузаланат.

Јиит үйени, быжу бек ленинецтерди коммунистический күүн-тапту эдип үредип-тазыктырарында «Ленин, јашөскүрим, эмдиги өй», «Лениннин жүрүми — ончо улуска јозок», «Лениннин кереес јакылталарын жүрүмде бүдүрерис», «Комсомол Лениннин адын оморкоп аданат», «Ильичтин тирү кебери» ле өскө дө темалар аайынча книгалардын выставкалары јаан тузалу.

Јашөскүримди книганы сүүрине темиктирерге ле оморды библиотекалар өткүрип турган массовый мероприятиелерде туружарына јилбиркедерге «Јүрүм — подвиг», «Корчагиндер — качан да болзо стройдо», «Менин комсомолдо болгон јиит

түжүм», «Комсомол — бистин улу партиябыстын уулы» деген темалар аайынча кычыраачылардын конференциялары өткүрилип жат.

Коммунизмнин јиит строители пролетарский интернационализм керегинде марксизм-ленинизмнин үредүзин, көп национальностторлу советский социалистический государствонун өзүминин объективный закондорын јакшы билер, Советский Союзтын Коммунистический партиязынын национальный политиказынын ээжилерин ондоор учурлу.

Јашөскүримди интернациональный ла патристический үредип-тазыктырары јанынан јаан ишти Кош-Агаш аймактын библиотекарьлары өткүрип турулар. Олор јиит кычыраачыларга национальный сурак аайынча Владимир Ильич Лениннин иштерин үренип, теренжиде билип аларына болушкылайт, телекейде идеологический тартыжу тынгый берген айалгада Советский Союзтын албатыларынын исторический төзөлөлө, бузулбас бек болуп јанжыккан бирлигинин ле најылыгынын учурын, коммунизмди бүдүреринде көп национальностторлу советский јашөскүримнин ле комсомолдын учурын јартагылайт.

Бу аймактын библиотекаларында «Лениннин партиязы — интернациональный партия», «КПСС-тин ленинский национальный политиказы јенгени», «Менин Ада-Төрөлим — СССР», «Советский Союз — бастыра телекейдин албатыларынын најылыгынын куйагы», «Бис чилеп јуртап јадарга јер үстинде көп албатылар күүнзеп ле амадап јат» деген ле өскө дө темалар аайынча книгалардын выставкалары ачылган.

Кош-Агаш аймактын библиотекаларында, клубтарында ла культуранын тураларында совет ле монгол албатылардын најылыгын тынгыдарына учурлалган иштер өдөт, Монголијада Баян-

Үлэгей аймактан келген делегацияларла тушта-жулар өдүп турат.

Јашөскүримди ишке тазыктырары јанынан библиотекалардын алдында јаан задачалар туруп јат. Научно-технический революция түрген өдүп турганынан улам наукада ла техникада јаан кубулталар болуп јат. Онын учун јашөскүрим ортодо школды, техникумды, училищени божоткон, жүрүмди алтап баштаган кажы ла јанында олордын билери эскирип, жүрүмнен түрген сондоп калат. Онын учун библиотекалардын задачы — производственный литератураны, наука ла техника аайынча јаңы бичиктерди иштеп турган јашөскүримнинг ортодо элбеде пропагандировать эдери, бойынын специальнозы аайынча үредүзин бийиктедерине болужары болуп јат.

Јашөскүримди ишке коммунистический күүнтапту эдип үредип-тазыктырары, иштеп турган јашөскүримнинг ортодо производственный литератураны, научно-технический, журтхозяйственный книгаларды таркадары јанынан Қан-Оозы аймактын библиотекаларынын өткүрип турган јакшы ижин темдектеер керек.

Шебалин аймакта Барагаш журттын библиотекари нөк. Малофеева библиотекага кандый јаңы экономический ле производственный литература келгенин улам ла јашөскүримге јарлап, анчадала совхозтын јиит ишмекчилерине — койчыларга, уй саачыларга, механизаторлорго керектү бичиктерди таркадарына ајару эдип турат. Библиотекарь нөк. Малофееванын берген јөбиле Барагаштагы ферманын јиит уй саачызы, комсомолдын члени Галя Булатова библиотекадан улай ла журт хозяйствого учурлалган бичиктерди: озочылдардын ченемелин бичиген брошюраларды, зооветеринарный литератураны алып кычы-

рат. Қалғанчы օйдօ Галя ороондо ло Алтайский крайда эн кօп сүт саап алып турган уй саачылардын ижин, оlorдын ченемелин, эп-сүмезин бичиген брошюраларды кычырды.

Боделуков Леонид библиотекарьдын эткен шүүлтезин угуп, токарьдын ижи, темирле узанар станокторды ла инструменттерди тузаланары керегинде кнйгаларды алып кычырып туру. Библиотекарьдын болужыла тургускан акту бойларынын пландарыла профессиональный литератураны тракторист Александр Бедарев, эчки օскүреечи Михаил Соенов кычырып турулар.

Јашօскүримди литератураны ла искусствоны сүүр эдип тазыктырарына, оlorдын эстетический билгинин тыныдарга амадап, библиотекалар кнйгалардын выставкаларын јазап, литература, поэзия аайынча вечерлер օткүргилейт. Темдектезе, «Искусство бистин јүрүмде», «Бистин օйдօги кнйжи — литературада», «Кылык-јаньнын эстетиказы», «Алтай писательдердин јангы произведение-лери» ле օскօ дօ темалар аайынча тематический вечерлер օдүп јат.

1941—1945 јылдардагы Ада-Төрօл учун Улу јууда совет албаты немецкий фашизмди јенгенинин 30-чы јылдыгын байрамдаганыла колбой Туулу Алтайдын библиотекалары јашօскүримди патриотический үредип-тазыктырары јанынан јилбүлү ле солун кօп иш օткүрдилер.

Улу јенүнин одузынчы јылдыгына учурлай бастыра библиотекаларда јашօскүрим јуунын, иштин ветерандарыла тушташкан вечерлер, оос журналдар ла кычыраачылардын конференциялары օткօн.

Је ол јакшы ишле коштой бистин областьтын библиотекалары јашօскүримле иштеп турганында једикпес-тутактар база болгонын јажырбай айдар керек. Кезик библиотекаларда јашօскү-

римле иштеп турган кеми, оларды политический, журтхозяйственный, научно-технический, художественный литературала бүгүңги күнде јеткилдеп турганы јашөскүримди коммунистический күүн-тапту эдип үредип-тазыктылары јанынан КПСС-тин XXIV съезди ле ВЛКСМ-нин XVII съезди тургускан задачаларды ла некелтелерди јеткилдебей туру.

Јашөскүримди коммунистический күүн-тапту эдип үредип-тазыктылары јанынан партийный ла комсомольский организацияларга јөмөлтө эдерге, јашөскүримнин профессиональный ла культурно-эстетический некелтелерин толо јеткилдеерге городтогы, аймактардын төс јерлериндеги, јурттардагы библиотекалардын книжный фондторын јарандырар ла элбедер керек. Совет улустын өзүп јаткан јиит үйезин коммунистический үредип-тазыктылары јанынан библиотекалар ла комсомольский организациялар бирлик планду болор учурлу.

Р. Кучияк.

БАШКАРАРЫ — ОЛ ТАСКАДАРЫ

Башкараачы ишчилерден партийный пропаган-
дисттердин тоозына там ла көп улус кожу-
лат. Көп заводтордын, фабрикалардын ла сов-
хозтордын директорлары, колхозтордын предсе-
дательдери, главный специалисттер пропаган-
дисттер болуп турулар. Башкараачы ишчилер-
дин пропагандистский иште турушканы ишкү-
чиле јаткандардын политический ле экономи-
ский үредүзин онон ары јарандыраарына, үре-
дүни производствонун задачаларыла бек кол-
булу өткүрерине јаан камаанын јетирип турга-
нын практика көргүскен.

КПСС-тин Төс Комитединин Генеральный
качызы нөк. Л. И. Брежнев мынайда айткан:
«Јүрүм ишчилерге некелтени јаантайын тыгы-
дып јат. Биске политический јанынан турум-
кай, профессиональный јанынан бийик таскаду-
лу, экономиканын ла культуранын өзүминин
сурактарынын аайына билгир чыгарын јеткил-
деер, ишти төзөөринин ле башкараарынын эмди-
ги өйдин эп-сүмелерин тузаланып билер ишчи-
лер керек. Башкараачы ишчилердин бүдүретен
төс иштеринин бирүзи улусты ишке текши көдү-
рери ле оларды таскадары болуп јат».

Андый башкараачы ишчилердин бирүзи —
Ыныргыдагы совхозтын директоры Плетенецкий
Дмитрий Ефимович. Производственный ла обще-
ственный ижи сүрекей көп тө болзо, Д. Е. Пле-
тенецкий 17 жылдын туркунына пропагандист
болуп келген. Өткөн үредүлү жылда ол марк-

сизмнин-ленинизмнин төс сурактарына үренер школдо үредү өткүрген. Улусты ол научный коммунизмге үреткен. Школдо 18 кижиге болгон, ол тоодо малчылар, кырачылар, ремонтный мастерскойдын ишчилери ле строительдер. Совхозтын башкараачысында бош өй сүрекей ас. Андый да болзо, бу совхозтын директоры бойынын теоретический билгирин бийиктедерин жаантайын кичееп, кажы ла үредүге тереңжиде белетенет. Кажы ла үредү коллективтин алдында турган задачаларла, олардын керектериле колбулу өдүп турат. Бу школдо үренген кажы ла кижиге докладтар, лекциялар өткүрерине бойы белетер аргалу боло берет. Олор совхозтын ишмекчилерине докладтар эдип, куучындар өткүрип турат. «Ишмекчи класстын революционный тартыжузы» деген теманы үренер тужында пропагандист үренеечи П. Я. Ловчиковко «Пролетариаттын империализмге удурлажа эмдиги өйдө өткүрип турган классовый тартыжузы тынганы» деген суракты белетеер жакылта берген. Бу теманын планын тургузарына, тузаланатан литература талдап аларына нөк. Плетенецкий бойы озо баштап болушкан. Кийинде өткөн үредүде нөк. Ловчиков сүрекей жакшы куучындаган, онын жакшы белетенгенин нөкөрлөри де кайкагандар. Пропагандисттин эткен шүүлтези аайынча нөк. Ловчиков белетеп алган темазы аайынча ферманын улузына доклад эткен.

Школдо үренип турган кажы ла кижиге үредүге жакшы белетенип, конспект тургузып алат. Бу жанынан анчадала нөк. О. В. Медновты мактап айдар керек. Ол библиотекадан керектү материалдарды бойы талдап алып турган. Анайда ок нөк. Е. Г. Чепконаков, А. И. Шадрин ла өскөлөри де кажы ла урокко сүрекей жакшы белетенет. Үредүни шак ла анайда төзөгөни улу-

сты политический үредүзин бийиктедерине, көп книга кычырарына јилбиркедет.

Марксизмнинг-ленинизмнинг школында үренгени улустынг общественно-политический эрчимин көдүрерине јаан камаанын јетирет. Ишмекчилердинг ле коммунисттердинг јуундарында олор унчукпай отурбай, једикпестерди бир де јажырбай, коскорып критикалап турат.

Пропагандист Плетенецкий үренчиктерининг үредүзин јаантайын шинжүде тудуп, олорды јеткен једимдерге болорзынбазына көдүрет.

Нөк. Плетенецкий үренип турган кажы ла кижини бастыра јанынанг јакшы билер. Онынг кажы ла кижини анайда билип, олор кандый ишке јараарын бир де јастырбай агылап турганы кайкамчылу. Темдектезе, слесарь болуп орто үредүлү кижини иштеп јат. Ол бастыра сурактарды јилбиркеп угуп јүрет. Андый кижини јакшынак рационализатор болорын пропагандист билер. Бойы јакшы үренип, керек болгон тужында нөкөрлөрине болужып турган ишмекчини ол фермада агитационный ишке агылайт.

Пропагандисттинг јаантайын агылу ууламчылу иштегени совхозтынг коллективининг алдында тургузылган пландарды ла алган молјуларды јенүлү бүдүрерине јаан камаанын јетирет. Беш-јылдыктынг баштапкы төрт јылына совхоз государственного сүт садар планын 109 процентке, эттинг планын 112 процентке бүдүрген.

Школдын калганчы занятиези болордо, үренген улус нөк. Д. Е. Плетенецкийге быян айткандар.

Пропагандист нөк. Д. Е. Плетенецкийдинг ченемели керекти кичееген, билгир өткүрген ле каруулу болорын көдүрген јерлерде јакшынак једимдерге једер арга барын көргүзип туру.

Е. Чепкин .

БАШТАПҚЫ ОРУС РЕВОЛЮЦИЯНЫҢ 70 ЖЫЛДЫГЫНА

ТУУЛУ АЛТАЙ БАШТАПҚЫ ОРУС РЕВОЛЮЦИЯНЫҢ ЖЫЛДАРЫНДА

Россиядагы 1905—1907 жылдардагы өткөн революция империализмнинг өйинде албатынын баштапкы революциязы болгон. Ол орооннын бастыра социально-экономический ле политический өзүмиле белетелген. Россия кандый ла бүдүмдү базынчыктын — помещиктердин, капиталисттердин, колониальный ла военно-политический базынчыктын тös jери болгон. Телекейлик капитализм, ол тоодо российский капитализм, империализмнинг өйине киргенинен улам кижжи кулданаачылар ла базынчыктаткандар ортодо качан да jөпсинишпес jарашпастар там курчыган айалгада албатынын революциязы белетелип, көдүрилген.

Россияда классовый тартыжу курчыырына монополистический капитал ла крепостничестводон арткан-калгандар салтарын jетирип турган. XX чак башталып турарда, Россия империализмнинг бастыра системазынын тös jарашпастарынын бириккен jери, онын эн ле jүдек бөлүги болгон. Телекейлик революционный движениенин тös jери Күнбадыш Европадан Россияга көчкөн. Капитализмнинг jайрадыларынын, социальный, пролетарский революциялардын ла базындырган албатылардын национально-jайым учун движениези тыгыыр өй jууктап клееткен.

Россиянын пролетариады каан jангыла күүн-кайрал jок тартыжу баштап, оны антарарга ал-

баданган. Орустар ла япондор ортодо өдүп турган јуу революция башталарын чик јок түргендеткен. Бу јуу эки јанынан империалистический ууламјылу өткөн. Ол Манчжурияда ла Кореяда јер блаажар амадулу болгон. Бу јууны албаты јаратпай турган. Ол пролетариатка ла ишкүчиле јаткан крестьяндарга јангыдан шыра ла түреңи экелген.

Революция 1905 јылда 9 январьда «канду воскресень» күннен ала башталган. Ол күн Петербуртта 140 мунг ишмекчи турушкан элбек демонстрация өткөн. Каан дезе амыр ла базып клееткен улусты атсын деп приказ берген. Төрт мунг алты јүс кижии өлтүрткен ле шыркалаткан. Бу мындый коркушту калју кылык албаты каанга бүдетенин чек јоголткон. 1905 јылдагы 9 январь баштапкы орус революциянын баштапкы күни болгон.

Владимир Ильич Ленин ол күндерде Женевада эмиграцияда жүрген, анда «Россияда революциянын башталганы» деген статьяда мынайда бичиген: «... Пролетариатты революционный јанынан үредип-таскадары бир ле күнге, азыйдагы базындырып, тук бастырып койгон жүрүмде айлардын ла јылдардын туркунына болбогодый, ичкери сүрекей јаан алтам эткен. Петербургский героический пролетариаттын «өлүм эмезе јайым!» деген кычырузынын јанылгазы эмди бастыра Россияда торгулана берди». (Соч. толо јуунтызы, V т., 201—203 стр.) Империянын төс городында башталган революциянын јалбыжы орооннын јака јерлерине једе берген.

Туулу Алтай социально-экономический ле культурный јанынан сондоп калган алаа јер де болгон болзо, је ол орооннын политический жүрүминен туура артпаган. Ишкүчиле јаткан ал-

тайлар орус албатынын озочыл көрүм-шүүлтелү улузыла кожо кулданаачыларга удурлаштыра классовой тартыжуга көдүрилип чыккан. Мында озо ло баштап 1894 жылда Бийский округта алтын иштеп алар Быстринский приискте ишмекчилердин өткүрген стачказын анылап темдектеер керек.

Орус јоктулар кулак-байларла классовой тартыжуны өткүрип тура, бу керекке јалданып иштеп жүрген алтай батрактарды тартып алып, олардын классовой көрүм-шүүлтезин тынгыдарына јаан јөмөлтө эткендер.

Алтай байлар көп мал тудуп, бойлорыла түнгей албатыны күүн-кайрал јоктон коркушту кулданып базынган. Экономический јанынан базынчыктаган кысташла коштой, олар угы-төзи, сөөги јангыс төрөөндөр болгон айалганы тузаланып, оны базынчыктын керегине ууландыргандар.

Јоктулардын ла байлардын јөөжө аайынча башкалары, классовой јилбүлери чик јок башка болгон. Бу ончозы базынып, кулдандыргандар кулданаачыларга удурлажа көдүрилип чыгарын баштаар айалга төзөгөн.

Томскта губернатордын ордына отурган Азанчевский-Азанчеев 1905 жылдын учы јаар каанга ийген јетирүзинде, алтайлардын түймеп турганынын социальный шылтагын јартап, Алтайский округта көчүп жүрер өскө укту албатылардын тоозы сүрекей ас: 30 мун алтайлар ла 20 мун казахтар деп бичиген. Қалганчы үч жылдын туркунына Алтайда өскө укту албаты ортодо өдүп турган түймеендер јурт хозјайстводогы сурактар аайынча болгон. Орус көчкүндер эмештен түштүк јаар ичкерлеп, алтайларды јуртаган јерлеринен сүрүп брааткан.

Орус албатынын эткен јаан учурлу керегиниң

бирүзи ишкүчиле јаткан алтайларды революци-
онный идеяларла таныштырганы болуп јат.
Туулу Алтайда революционный идеяларды тар-
кадарына јаан салтарын Бийск городтын иш-
мекчилери јетиргендер. Пропагандистский ишти
элбедеринде јаан эп-арга листовкаларды көп-
төн согуп таркадары болгон. Ол листовкалар
Бийсктен Туулу Алтайга јетирилип турган. Шак
анайда Бийсктеги уездный исправник 1906 јылда
16 апрельде Томсктагы губернаторго ийген ја-
жытту јетирүзинде Ондой јуртта јаткан бир
кижинин айлынан эки листовка чыккан деп
бичиген. Онын бирүзи Бийсктен нек-сак садып
алар тушта, экинчизи дезе Улалудан келген деп
јарталган. Листовкаларды анайда ок орустар-
дын ла япондордын ортодо өдүп турган јуудан
јанган солдаттар экелип турган.

Революциянын толкузы орооннын төс про-
мышленный јерлеринде башталала, түрген эмес
те болзо, Алтайга једип келген. 1905—1907 јыл-
дарда Россияда болгон баштапкы буржуазно-
демократический революциянын салтарынын
шылтузында Туулу Алтайда, бастыра Алтай-
ский округта чылап ок, крестьяндардын түй-
меендери башталган. Анчадала јаан тартыжу
агаш учун болгон. Алтайда кааннын Кабинеди-
нин јөөжөзи болгон агаш ума-јок көп тө болзо,
оны крестьяндарга ас саткандар, айла кезип,
тартарга кату јерлерден астан берип тургандар.
Оныла коштой лесничийлер јокту улустаң карын
алып, өскө дө аршамыгын јетиргилеген.

Россиянын пролетарский јаан төс јерлеринде-
ги ле Алтайский округтагы ишмекчилердин ре-
волюционный тартыжузына Туулу Алтайдын орус
ла алтай албатыларынын эткен баштапкы јө-
мөлтөлөринин бирүзи Улалу јурттын улузынын
түймеени болгон.

1906 жылда 2 январьда Улалунын улузы оромдорго чыгып, Бийсктеги агаш бийлеген имениенин управляющийинин заместителин, Улалуда јаткан Борзенконы тудуп алаала, токтогондор.

Башбилинип агаш кезери текши таркай берген. Јаңыс ла Улалу, Майма, Чаргычак, Платово, Верхситовка јурттарда јаткан крестьяндар сурак јоктон «сегис муннан ажыра јойгон, карагай ла чет агаштар кескен» деп, агаш корулаар каруулдын јетирүзинде айдылган. «1500 адыс карагай өскөн агашты јулдай кезип салган. Ол јер Манжероктогы поскойтоннон Маймага јетире Кадын сууны јакалай јаткан јокту-јойуларга келижип турган». Јаңдар крестьяндардын кезип белетеген агажын блаап аларга келерде, олар турумкай тартышкан, кезик јерлерде дезе мылтык-јепселдү тартыжу да башталган.

Алтайда крестьяндардын тартыжузы тынып чыкканы кааннын башкарузына амыр бербей турган. 1907 жылда январь айда Туулу Алтай кирип турган Бийский уезд «ангылу каруул» турар јер эдип јарлалган. Кааннын јалчызы Столыпин Томский губерниянын управляющийине јажытту мындый телеграмма ийген: «Бийский уезде черү тözöör түрген иштер öткүрзин. Ол түймеенди күүн-кайрал јоктон тоскурып, мылтык-јепселле тук бассын».

Алтай крестьяндарды тук базарга карательный отрядтар ийилген. Олордын бирүзи Туулу Алтайга келген. Шак анайда агаш керегинде сурак крестьяндардын тартыжузынын курч сурактарынын бирүзи, аграрный сурактардын айрылбас бөлүги боло берген. Алтайдагы крестьяндардын тартыжузы, туй бастырган да болзо, ол алтай деремнелерде улустын политический көрүм-шүүлтелери бийиктеерине салтарын

јетирген, келер ӱйдӱ ишкӱчиле јаткандарга буржуазно-помещичий диктатурала тартыжуларында јаан јӱмӱлтӱ болгон.

Баштапкы орус революция јендирткен де болзо, самодержавиеге, помещиктердин ле капиталисттердин бийлежине тын билдирлӱ согулта эткен, классовой тартыжунын историязына јангы страница кошкон деп, «Россияда 1905—1907 јылдардагы революциянын 70 јылдыгы керегинде» КПСС-тин Тӱс Комитединин јӱбинде темдектелген. Ол революциянын исторический учурын јартап тура, В. И. Ленин оны улу Октябрьдын «генеральный репетициязы» болгон деп темдектеген. «1905 јылдагы генеральный репетиция болбогон болзо, 1917 јылда Октябрьский революция јенӱ алар аргазы јок болор эди» (Соч., 41 т. 9—10 стр). 1905—1907 јылдардагы революциянын телекейлик учуры сӱреен јаан болгон. Онын салтарыла Европанын бир кезек ороондорындагы революционный тартыжула Кӱнчыгыштагы албатылардын национально-јайымданар тартыжузы там ла тыгып чыккан.

С. Пахеев,

исторический наукалардын кандидады.

СОЦИАЛИСТИЧЕСКИЙ НАЦИЯЛАРДЫН ЛА АЛБАТЫЛАРДЫН КУЛЬТУРАЗЫНЫН ӨЗҮМИ ЛЕ ИДЕЙНЫЙ БИРЛИГИ

Советский Союзтын Коммунистический партиязы албаты-хозяйствонун өзүминин пландарын тургузып тура, Лениннин национальный политиказыла башкарынат. Ол политика расизмди, национализмди, колониализмди чек жаратпай јат.

В. И. Ленин К. Цеткинле куучындажар тушта терен культурный революция социально-экономический кубулталарга төзөлгөлөнип өдөр аргалу деп, агылап темдектеген. Андый кубулталар азыйдагы сондоштон культуранын бийик кемине чүрче ле көчөтөн эмес, је элбек јоннын общественный көрүм-шүүлтезин, психологиязын, кылык-јанын, јүрүмин табынча ла узак ойгө өскөртө кубултканынан улам болор аргалу. Ол науканы, искусствону, художественный творчествону јангыдан төзөп, эрчимдү тебүле өскүргенинин, сагышла, колло бүдүретен иштердин эн учурлу келишпестерин јоголторын јеткилдеер ой болор учурлу. Лениннин шүүлтезиле болзо, «культурный революциянын задачалары айдары јок јаан, онын учун Совет јан көп јүсјылдыктардын туркунына культурный өзүмде болгон тутактарды јылдардын, он јылдардын туркунына јоголтып, түзедер учурлу» (К. Цеткин, Статьялардын ла эске алынгананын јуунтызы. М. 1933, 25 стр.).

Революциядан озо Россия сондоп калган, бичик-билик билбес улус јуртаган ороон бол-

гон. Эмди СССР-де текши сегисжылдык үредүге көчөри учына једип калган, текши орто үредүге көчөри өткүрилип јат. 1940—1941 јылдарда ороон-нын школдорында 35,5 миллион үренчик үренип турган болзо, одус јылдын бажында олордын тоозы 49,4 миллионго јеткен. Узбекистанда, Казахстанда, Азербайджанда, Киргизияда, Таджикистанда ла Туркменияда үренчиктердин тоозы бу өйдин туркунына эки катапка шыдар көптөгөн. Андый ок айалга Туулу Алтайда болды. Мында революциядан озо јирмеден көп јок церковно-приходской школдор иштеген, олордо јустер ле тоолу балдар үренген. Эмди область-тын 191 школында 35182 үренчик үренип јат.

Ороондо бийик үредү алары база турген өзөт. 1940—1941 јылдарда кажы ла 10 мун кижии бажына 40 студент келишкен болзо. 1970—1971 јылдарда ол тоо 188-ке јеткен.

Бу јанынан бистин областьты алар болзо, көргүзүлер оног до јарамыкту болуп јат. 1949 јылга јетире Туулу Алтайда бийик үредүлү заведение јок болгон. Бу ок јылда үредүчилер белетеер институтты ачканы областьта бийик үредүлү кадрлар белетеер арга берген. 1973—1974 јылдарда областьта кажы ла 10 мун кижии бажына 226 студент келижип турган.

Культурный өзүмди јартаарга 10 мун кижии бажына бир кезек капиталистический ороондордо студенттердин тоозын көргүзели. Бу тоо 1966—1970 јылдарда Японияда — 125, Францияда — 96, Англияда — 83, ФРГ-да — 48, Турцияда — 36, Пакистанда — 27, Иракта 15 кижиден ашпай турган. 1970 јылда Советский Союзта 257 мун инженер үренип чыккан, эн ле тын өзүмдү капиталистический ороондо, США-да де-зе, олордын тоозы јүк ле 50 мун болгон.

Бистин ороондо наука база тын тебүле өскөн.

СССР-де 1940 жылда научный ишчилердин тоозы 98,3 мунг болгон, 1970 жылда дезе бу тоо 927.7 мунга јеткен. Туулу Алтайдын албаты-хозяйствозында 1974 жылда наукалардын 70 кандидады ла бир доктор иштеген. Эмди орооннын аспирантураларында бистин јерден 22 кижии үренип јат.

Национальный республикаларда албатынын су-кадыгын корулаары јылдын ла јаранып туру. Бу јанынан јаан кубулталар Туулу Алтайда да болгон. 1922 жылда областта кажы ла 10 мунг кижиге врачтардын тоозы 0,6-нен келишкен болзо, 1974 жылда ол тоо 24,2-не јеткен. Ый улустын бала табар туралары, балдардын консультациялары, садтар ла яслялар тудары там ла көптөйт. 1972 жылда областта школго жүрер јажы јеткелек балдардын 112 учреждениезинде 4907 бала жүрген болзо, 1974 жылда 134 учреждениеде 6239 бала жүрүп чыдаган.

Алтай албаты, СССР-дин ончо албатылары чылап ок, национальный тилиле газеттү, бичиктерлү болуп, текши албатынын культуразын билер боло берген. Телекейлик албатынын текши өзүминде кажы ла социалистический нациялардын байлыгы тагынан бойы эмес, өмө-јөмөлө там ла элбеп, бой-бойлорына салтарын јетирип турат. Культуразы бир канча байлык нациялар өскө нацияларга ла албатыларга нөкөрлик болужын јетирип јат. Шак анайда СССР-дин албатыларынын культуразынын социалистический бүдүмин јарандырары јанынан КПСС-тин тургускан Программанын ээжилери бүдүп туру.

Национальный культуралардын бой-бойына камаанын јетирижери национальный тилдерди байгызарына салтарын база јетирет. Орус тилди өскө уктү албатылар эмди элбеде тузалангы-

лайт. Онын да учун өскө утку албатылар бойын эки тилдү — орус ла бойынын тили бар деп айдыжадылар. 1970 жылда өткүрилген Бастыра-союзный переписьте 41,9 миллион кижии орус тилди јакшы билери јарталган, ол тоодо алтайлардан 20 муннан ажыра улус болгон.

Орус тил анайда ок телекейде де јаан тоом-јылу боло берди. В. И. Ленин «Кыйалта јоктон государственный тил керектү бе?» деген статья-зында «... базындырган класстар ортодо, озор кандый да нациялу болзо, јуук колбулар ла карындаштык болзын деп күүнзейдис. Бис... Россияда јуртаган кажы ла кижии улу орус тилге өренип алар аргалу болзын деп турубис» (ПСС, 24 т., 294—295 стр.).

Партиянын ишкүчиле јаткандар ортодо өткүрип турган идеологический ижи озордын јангыс ла национальный башкаларын ајаруга алып турганыла төзөлгөлөнгөн эмес, је анайда ок нациялардын социалистический стрөйдо јанжыккан керектерине, бирлик амадуга келиштире тургузылып јат. Партия прогрессивный национальный традицияларды јөмөп тура, мынан да ары коммунизмнин строительдеринин ончо революционный јанжыккан керектерин көндүктирип јарандылар.

Нациялар ла национальный культуларар биригер керек улустын көрүм-шүүлтезинде озогыдан арткан-калган кылык-јандарла, эн ле озо националистический кылык-јандарла тартыжып турган айалгада өдүп јат.

Је эмдиги де өйдө бистин орооннын Күнчыгыштагы республикаларынын ла өскө дө райондорында сондоп калган реакционный кылык-јандар ойто орныктырылып турганын јажырбай айдар керек. Бу јанынан анчадала өй кижини бай-јайзандардын азыйгы кылыгы аайынча ба-

зынатаны эмди де учурап турат. Националистический кылык-јандар аайынча бир национальностынг кадрларын өскө утку улуска удурлаштыра тургузары болгон. Азыйда базынчыкта јаткан нацияларды түнгей праволу эткени ленинский национальный политиканын јаан учурлу јенүзи болуп јат Јүрүм бистинг ороондо республикалар национальный кадрларды солыжып турарын турумкай некеп туру.

КПСС-тин Төс Комитеди «Эмдиги өйдө партийный пропаганданын задачалары керегинде» деп Јөбинде партийный организациялар ла комитеттер пропагандистский иште бистинг орооннын албатыларынын национальный аңылу башкалузын ајаруда тудуп, ишкүчиле јаткандардын интернациональный таскадузына, албатылардын најылыгын онон ары тынгыдарына, социалистический нациялар там ла јууктай биригерине чылаазыны јок килемји эдер учурлу.

Социалистический нациялардын ла албатылардын экономический ле духовный бирлигин там ла тынгыдарында төс учурлу ийде-күч КПСС болуп јат, ол пролетарский интернационализмнин маанызын бийик көдүрип, јенүлү апарып јат. Шак ла онын учун коммунистический строителство ССРС-дин албатыларынын ичкери өзүминде ончо республикаларда, крайларда, областтарда, округтарда коммунистический организациялардын бирлигин онон ары тынгытканы, олардын идейно-политический камааны элбек ишкүчиле јаткандарга јетирилери јаан учурлу болуп јат.

Н. Модоров,
исторический наукалардын кандидады.

ТЕКШИ РЫНОК: БҮТПЕГЕН СУРАКТАР ЛА КЕЛЕР ӨЙ

Капитализмнинг эмдиги өйдөги өзүминде экономический интеграция (биригүлер) тыгып туру. Экономический жанынан биригери Күнбадыш Европада элбейт, озо ло баштап Европанын экономический биригүзин (ЕЭС) агылап тем-дектеер керек.

Европейский экономический биригү (сообщество) эмезе «текши рынок» — ол государственно-монополистический организация 1957 жылда төзөлгөн. Ого алты государство (Франция, ФРГ, Италия, Бельгия, Нидерланды ла Люксембург) кирген, бойлорынын национальный рынокторын бирлик рынок эдип бириктирер амадулу болгондор.

1973 жылда текши рынокко Англия, Дания, Ирландия киргендер, анайда бу биригүде 9 ороон боло берген.

Керектин жартын алза, ол күнбадышеввропейский государстволордын жаан ийделү деген монополистический биригүлердин жөптөжүзи болгон. Онын амадузы бу государстволордын экономикасын бириктирери (интеграция) болгон. «Текши рынокты» төзөгөн улус жаңыс ла экономический амадулу эмес, анайда ок политический амадулу. ЕЭС-тин жаан учурлу политический амадузы күнбадышеввропейский империализмнинг ийдезин телекейлик коммунистический движениеге ле социалистический лагерьдин ороондоруна, анайда ок жаңы жайымданган ла

өзүми уйан ороондордын национальный јанынан кемнен де камааны јок болоры учун тартыжуларына учурлажар эдип бириктирери болуп јат. АЭС-ке кирип турган ороондордын бастыразы (Франциядан өскөзи) Түндүкатлантический агрессивный биригүнинг (НАТО) военный организациязынын члени болуп јат. ЕЭС-ке кирип турган ороондордын хозяйстволоры капиталистический телекейдин производствозынын 20 процентинен ажыра продукция эдип чыгарып јат, бу хозяйстволорды бириктиргени НАТО-нын јаан экономический базазын тözөгöни болуп јат.

Экинчи јанынан, ЕЭС-тин учреждениелери онын члендеринин монополистический ийделерин империалистический өскө государстволордын монополияларыла тартыжуда тыгыдар амаду тургускандар.

ЕЭС-тин бойынын јарлаганыла болзо, онын тös амадузы мындый: а) ЕЭС-ке кирген ороондордын ортодогы садуда таможенный пошлиналарды јоголторы; б) биригүге кирбей турган ороондорло солужылар тужында бирлик таможенный тариф тургузып алары; в) биригүнинг члендери болгон ороондор ортодо улус, капитал ла услугалар ары-бери јайым өдүжерине буудактарды јоголтор; г) јурт хозяйство ло транспорт аайынча бирлик политика тургузары; д) биригүнинг ороондорынын бирлик экономический политика өткүрерин тургузары.

Өрöги темдектелген иштерди јөптөшкөни аайынча табынча 12—15 јылдын туркунына өткүреле, «текши рынокты» учына јетире тözöp койор учурлу болгон.

ЕЭС-ти тözөөри јаантайын кызаландар ажыра өткөн. Онын ижи биригүнинг члендери ортодо, элден озо ФРГ ле Франция ортодо, курч блааштар ажыра өдүп туру. Эки орооннын јөп-

синишпей турганы озо баштап, ЕЭС-тин өзүмиле онын төс органдарынын ижи жанынан шүүлтелери келишпей турганынан болуп јат. ФРГ ЕЭС-тин члендерин политический жанынан тын бириктирерин некеп, ол организациянын болу-жыла ядерный јуу-јепселге једерге јат. ФРГ ЕЭС-тин төс органдарына ого кирип турган кажы ла орооннын ээзи болор, онын чыгарган јөбин кажы ла ороон (ЕЭС-тин члени) кыйалта јок бүдүрер учурлу деп тартыжат. Франциянын шүүлтезиле болзо, ЕЭС-тин члендерин политический жанынан тын бириктирбес, бастыра сурактарды шүүп бүдүреринде бирлик үнле јөптөөрин тургузар. ЕЭС-ке кирип турган ороондор ортодо анчадала јаан блааштар јурт хозяйствонун сурактары ла јуртхозяйственный производствонун продукталарын садары жанынан болуп туру.

Статистический јетирүүлөрдөн көргөндө, бу биригүүнүн өзүмиле уйдап турганы билдирет. Европейский биригүүнүн комиссиязынын јарлаган тоолорыла болзо, текши орооннын 1974 жылдагы экономический өзүмиле 2,5 процент болгон. 1973 жылда ол 5,6 процент болгон. 1975 жылда экономический өзүмиле бир процентти ашпас деп темдектегилейт. Келер беш жылга ишјоктордын тоозы төрт миллионнон ажыра болор, неменин баазы 15—20 процентке көдүрилер.

Анайдарда, производствонун кеми јабызаары, ишјоктор көптөөри, акчанын баазы качанда болбогон кемине јабызаары биригүүнүн өзүминин чокум кебери болуп јат. Анчадала биригүүге кийнинде кирген ороондордын — Англиянын, Даниянын ла Ирландиянын экономический айалгалары тын уйдап туру. Бу ороондордын общественнозы «текши рыноктон» чыгарын турумкай некеп турганы кайкамчылу эмес.

Темдектезе, ЕЭС-тин члендери болуп турган ороондорло садыжарында 1974 жылда 2 миллиард фунт стерлинг акча төлүлү арткан. «Текши рынокко» киргелек тужында Англиянын төлүзи андый көп болбойтон. Ишжоктор там ла көптөп туру, олардын тоозы бир миллион кижини ажа берди, жартап айтса, ол ороондо иштеер улустын бастыразынын 3,7 проценти.

Андай чочыдылу политический ле экономический айалга орооннын ишкүчиле жаткандарын токунатпай барган, олар Англия «текши рынокко» киргенин чек жаратпай турулар. Мыныла колбой, ороондо быжыл 5 июньда Англиянын историясында баштапкы ла катап текши национальный референдум өткүрилген. Британиянын 40 миллион избирателинен жүк ле 17 миллион кижини Англиянын ЕЭС-ке киргенин жараткан. 8,5 миллион кижини оны чек жаратпаган, 14 миллион кижини референдумда турушпаган. Анайда Англия «текши рынокто» база катап артып калган.

Англия «текши рынокто» эки-жарым жыл болтонынан британский албатыга бир де туза бербеген, андый да болзо, избирательдерден көп улус ЕЭС-тин члени болуп артары учун үнин бергенин нениле жартаар?

Официальный ишчилер ле байлар печать ла радио ажыра улуска төгүндөп куучындап, Великобритания эмди тура быжу жолго киргелек, онын учун «текши рыноктон» чыгарарга жок, онын членинен чыккан кийнинде төлүге акча ла средство алар жер жок болор, биржада Англияны кыйа көрөр, онон улам фунт стерлингтин баазы түжер — жаңыс сөслө айтса, британский экономика жайрадылар деп, Англиянын улузын коркуткандар.

Экинчи жанынан избирательдерге «текши ры-

нокто» Англия артары учун үнигер беригер деп, башкарунын премьер, лейбористский партиянын башкараачызы Гарольд Вильсон кычыру эткен.

5 июнь — демократический ийде-күчтердин өмөлү тартыжарынын жакшынак школы болгон. Великобританиянын Компартиясынын угузу-зында демократический право ло британский ал-батынын жүрүминин жылбүзи учун тартыжуда эмди жаңы ой башталып жат деп айдылган.

Өрөги айдылганынан күнбадышеввропейский тогус орооннын экономический ле социальный айалгаларында терең кызаландар болуп турганы жарталып туру. Бу айалга олардын ортодогы блааш-тартыштарды там курчудып турганын кайкаар да неме жок.

Капиталистический интеграциядан социалистический интеграция чек башкаланып жат. Бистин биригүнин төзөлгөзи социалистический интернационализм, государстволордын кемнен де камааны жогын тооры, кажы ла национальносты-тын жылбүзин аяруга алары, бой-бойлорынын ичбойындагы керектерине киришпези, бир түнгей праволузы ла биригүге акту бойынын күүниле кирери, бой-бойына тузалу болоры, нөкөрлик болуш жетирижери болуп жат. «Текши рынок-тын» капиталистический ороондорынын системазына көрө социалистический интеграцияда национальный органдардын ижине кирижетен арга жок, онын члендеринин бирүзин де кыйа көрөр жан жок. Социалистический кажы ла ороон бойынын жылбүзине келишпес керектерде бир де турушпас. Оныла коштой, СЭВ-ке кирип турган ороондор бойлорынын күүниле колбулар тургузарына кем де буудак этпес. «СЭВ-ке кирип турган ороондор бой-бойына болушту ла кару» деп, нөк. Л. И. Брежнев айткан. Экономический Болужыжарынын Соведи төзөлгөнүнөн бери өт-

көн 25 жылдын туркунына ого кирип турган ороондордын национальный кирелтелеринин кеми 6 катапка көптөгөн. «Текши рыноктын» ороондорында ол жүк ле 3 катапка көптөгөн. Ол ок өйгө СЭВ-тин ороондорында промышленный производство тогус катаптан ажырага көптөгөн, «текши рынокто» ол жүк ле 3,4 катапка көптөгөн. СЭВ-те производство жылдын ла орто тооло 9,7 процентке өзүп турган болзо, «текши ороондо» — 5,2 катапка өскөн. 1974 жылда бу өзүм «текши рынокто» жүк ле бир процент болгон.

Өрөги айдылганынан көргөндө, СЭВ-тин члендери болуп турган ороондор капитализмнин кеминен бийик кемиле, бийик тебүле өскөниле коштой, научно-технический өзүмнин бир кезек ууламжылары аайынча озолой өскөн. Ол ок өйдө капитализмнин интеграциязы жаан кызаландарга учурап турганы, олар кандый да жагыны тузаланза, капитализмнин једикпестерин ле кызаландарын јоголтып болбозын көргүзер.

С. Николаев.

МҮРГҮҮЛДИН РЕАКЦИОННЫЙ УЧУРЫ

Совет жагнын жылдарынын туркунына бистин ороондо албатынын материальный жүрүминде болгон жаан кубулталар кудай жагын жагдап турган көп улустын сагыш-шүүлтезин база кубултты. Эмди көп улус кудай жагына бүтпей, онын жагын жагдабай барарда, мургүүлдин (религиянын) учуры шалтырай берди.

Je андый да болзо, кудай жагын албатынын кезик калыгы эмди ле жагдап турганын, кезик улус, жагыс ла кудай жагын жагдап турган улус эмес, je анайда ок кудайга бүтпей, онын жагын жагдабай да турган улус, мургүүлдин ээжилерин, онын байрамдарын, албатынын озодон бери жагжыккан ээжи-јагы деп бүдүп туратанын ундыырга жарабас.

Революциядан озо каан башкарган Россияда мургүүлдин, кудай жагынын организациялары сүреен тын ийделү болгон. 1914 жылда Российский империяда 78 мунга шыдар церкве, 25 мунга шыдар мечетьтер, 4200 католический костелдер, иудейлердин 6 мунган ажыра синагогторы, кудайга мургүйтен 4200 туралар бар болгон. Олордын тоозына 5 мунг монастырьды, 300 духовный академияны, семинарияларды, медреселерди кожор керек.

Бастыра бу учреждениелер каан жагына, помещиктерге ле капиталисттерге церкве ажыра албаты калыкты политический базындырып, бактыратан сүреен жаан машина болгон. Туулу

Алтайда айалга анчадала кату болгон. Алтай албатыны, каан башкарган Россиянын јака јерлеринде јуртаган өскө дө албатыларды чылап ок, христианский церкве миссионерлер ажыра каан јангына бактырганыла коштой, јербойындагы камдар, јарлыктар, јайзандар ла байлар базынчыктаган.

Религия (мүргүүл) ала-көнө, улусты көндүрө төгүндөйтөн организация болуп төзөлгөн эмес. Мүргүүлдин үредүзин научный јанынан шиндеп, шүүп көрөр болзо, кажы ла ук албатынын мүргүүли ол албатынын жүрүминин чокум исторический айалгазыла көнү колбулу болгоны јарталып јат. Ф. Энгельс мүргүүлдин төзөлгөнү, онын учуры керегинде мынайда бичиген: «... кажы ла религияны, онын төзөлгөнүн ле өзүп тыгып келгенин алгажын, — ол улусты күнүн сайынгы жүрүминде бийлеп турган тыш керектер олордын сагыжына сан-башка болуп билдирип, бу јерде болуп турган немелер ол јердедий көзине көрүнип турганы болуп јат, өскө не де эмес» (К. Маркс, Ф. Энгельс, 20 том, 328 стр.).

Мүргүүл производительный ийделер уйан болордо, «јебрен өйдөги кийик улус ар-бүткен-ле тартыжып јенер аргазы јок болгон өйдө тын алынып өскөн» деп, В. И. Ленин айдып туратан. Онын да учун К. Маркс мүргүүлди јастыралары көп жүрүмде табылган јастыра көрүм-шүүлте деп адаган.

Је мүргүүл — жүрүм керегинде јангыс ла јастыра шүүлтелерди јууй алганы эмес. Анайда айт-кажын, кижиликтин историязында онын учуры өткүрө ас болор эди.

Улус өзүп, тыгып, көрүм-шүүлтези теренжил келген сайын телекейди, ар-бүткенди шиндеп билип алала, ичкери өзүп барарына буудак эдип турган көп тоолу јастыра шүүлтелерден айрыл-

ган. Је андый да болзо, жүрүмнин ченемелинен алган билгирлерге көрө, мүргүүл улустын көрүм-шүүлтезине камаанды тын јетирип турган. Ненин учун дезе, озогы өйдө мүргүүлдин учуры элбек ле терен болгон. Мында тыш јанында, ар-бүткенде болуп турган керектерди бичик билбес улус јангыс ла сан-башка, кудайдын керектери деп ондоп турганында эмес. Мүргүүлдин ээжилеринде — кудай јангын јандайтаны, байланатаны, мал тайатаны, өскө дө ээжи-јандар. Мүргүүл — ол моральдын ла правонын кодекс, мүргүүл — ол материальный немелер, кудайдын сүрлери, церквелер, монастырьлар. Мүргүүлди јебрен өйдөги кийик улустан ала епископторго ло патриархтарга, абыстарга, мулдарга, раввиндерге, ламдарга, политический партияларга, аңылу кудай јанду профсоюзтарга јетире јандап келген. Мүргүүл бойынын бастыра историзында общественный керек бололо, общественнын бастыра жүрүминде — общественный психологиядан ала экономикага јетире ончо керектерле колбулу болгонын ундырга јарабас. Онын учун мүргүүл общественнын бажында турган көп улус оныла бойынын материальный јилбүлерин колбоштырып турган учун тын тоомјылу ла ийделү болгон до, капиталистический ороондордо эмди де болуп јат. Онын да учун кижинин күчин јиирине төзөлгөн обществодо башкараачы группа капиталисттер, монополисттер мүргүүлди тузаланып, ишкүчиле јаткандарды бийлеп јадылар.

Класстарлу обществодо мүргүүл ишкүчиле јаткан калыкты социальный базынчыктајтан төс арга болуп јат. Онын учун мүргүүл дегени — јер үстинде болуп турган немелерди улус јангыс ла јастыра ондогоны дезе, ол бойынын өрө айдылган классовый учурын бүдүрип бол-

бос эди. Онын учун мўргўўлдинг јарабас ээжи-
јангыла тартыжарга улус ар-бўткенде, телекей-
де болуп турган керектерди јастыра ондоп тур-
ганын улуска јўк ле јартап айдып берер керек
деп, буржуазный атеисттер кычырып турганы
эш-немеге јарабазы јарт.

Мўргўўл, кудай јангы көп чактардын туркуны-
на аңылу, чокум ээжи-јандар јайаган. Јўрўмнин
кажы ла учуралына мўргўўлдинг бойынын ээжи-
лери барына улус јўс јылдардын туркунына
ўйеден-ўйеге темилип келген. Ол ээжи-јандарды
жрецтердин ле храмдардын, церквенинг јанда-
рынын бириккен, тынг ийделў организациялары
чеберлеп, корулап јат. Шак ол жреческо-церков-
ный организация — мўргўўлдинг тўзўгўзи болгон
социальный ийде.

Темдек эдип христианство тўзўлип тынгыганын
алалы. Христианство баштап ла кулдардын ла
базынчыктаткан улустынг мўргўўли болуп баш-
талган. Онын ууламјызы, учуры ол ўйдў базын-
чыктаткан, кўчин јидирген улус социальный
стройды јаратпаганын керелегени болгон. Баш-
тапкы ўйдў христианствоны бийлеп турган
класстар јаратпай, тынг истеп туратан. Онон,
бир канча јўс јылдар ўткўн соғында, христианст-
во госуударствонын мўргўўл-јангы бололо, кижини
кулданып, кўчин јип турган класстардын
јилбўлерин корулайтан мўргўўл болуп барган.

Христанство бийлеп турган мўргўўл болуп
алала, науканынг, ичкери ўзўмнинг калју ўштўзи
болуп барды.

Орто чактарда научный шинжў ўткўрип, јангы
керектер ачып турган ученыйларды церквенинг
ишчилери истей бердилер. Ненинг учун дезе, ку-
дай јангынын, церквенинг ўредўзи тўгўн болго-
нын ол ученыйлардын научный ижи кўргўзип,
мўргўўлдинг тоомјызын јабызадып турган.

Темдектезе, 391 жылда мўргўўлдин ишчилери Египетте, Александрия городто, ол ۆйдөги телекейде эн јаан библиотекага јуулып киреле, јебрен Кўнчыгыштагы атту-чуулу ученыйлардын ла писательдердин төрт јўс муннан ажыра произведениелерин ۆртөп салгандар. 415 жылда христиан-монахтар епископ Кириллдин јакарузыла ол ۆйдө телекейде ат-нерелў ученый-математик, астроном ўй кижини — Гипатияны кинчектеп ۆлтўргендер. 1572 жылда улус кырып ۆлтўргениле историяга «Варфоломейдеги тўн» деп адалып кирген ۆйдө католиктер ат-нерелў ученый-математикти Петр Ромусты ۆлтўргендер. 1619 жылда Францияда Тулуза городто корольдын јаргызынын приговоры аайынча ат-нерелў материалист-ученыйды Лючилио Ванинини атеизмди (кудай јангына бўтпес деген шўўлтени) таркатканы учун ۆртөп салгандар. Православный мўргўўлдў орус абыстар книгаларды кепке базып чыгарып баштаган Иван Федоровты јаратпай, истеп тургулайтан. 1568 жылда Федоров баштапкы бичикти кепке базып чыгарарда, кудайга мўргўп турган көп улусты абыстар сўмелейле, баштапкы орус «печатный дворды» (книгалар кепке базатан тураны) јемирип, ۆртөдип ийгендер. Иван Федоров оног качала, тирў артып калган.

1901 жылда Россиянын Синоды улу орус писательди Л. Н. Толстойды церкведен айрыган.

Ислам деген мўргўўл ученыйларды ла писательдерди база тын истеген. Анайда орто чактарда ислам ат-нерелў ученыйларды — Ибн Синди (Авиценнди), Ибн Рушидти (Аверрахты), Ибн Туфейльди, Ибн Хальдунды ла ۆскөлөринде истеген. Орто чактардагы бу ученыйлар ол јердеги јўрўм, кижини ۆлзө, онын сўнезине ол јерде јўретени керегинде мўргўўлдин, кудай

БАЖАЛЫКТАР

Массово-политический иштинг кемин бийиктедер	1
Малга—ток ло арбынду азырал	12
Областынг јенгил промышленнозы	16
Албаты таланттарынын кӧрӱзине	19
Јашӧскӱримди коммунистический ӱредип- тазыктырарында јаан арга	24
Башкарары — ол таскадары	31
Туулу Алтай баштапкы орус революциянын јылдарында	34
Социалистический нациялардын ла алба- тылардын культуразынын ӧзӱми ле идея- ный бирлиги	40
Текши рынок: бӱтпеген сурактар ла келер ӧй Мӱргӱӱлдинг реакционный учуры	51

БЛОКНОТ АГИТАТОРА

Редакционная коллегия

Подписано к печати 1/VII 1975 г. Формат
70×90 1/32. Уч.-изд. л. 2,24. Усл. п. л. 2,04.
Тираж 1085 экз. Заказ 2323. Цена 4 коп.

Горно-Алтайское отделение Алтайского книжного
издательства, г. Горно-Алтайск, ул. Горно-Алтай-
ская, 36. Горно-Алтайская типография, пр. Ком-
мунистический, 27.

4 акча

јангынын үредүзи төгүндөп айдып турганын на-
учный жартагандар.

Өскө кудайлу, өскө мургүүлдү улусты өштө-
гөни ажыра узак ойго канду-чакту жуулар болуп
туратанын история база билер. Кудай јангынан
кыйа басты, мургүүлди јандабай барды деп
шоктоп, «кудайга бүтпей тургандарды сок, өл-
түр! Кудай јангынын өштүлерин кырып јоголт!»
деген кычырула мургүүлдин, церквенин ишчи-
лери көп улусты өлтүргөн.

Эмдиги өйдө мургүүлле колбулу канду жуулар
болбой барды. Је өскө кудайлу, башка мургүүл-
дү улус өштөжип, кыйа көрүжетени арткан.
Анайдарда, мургүүл, кудай јангы улусты бирик-
тирбей, башка-башка бөлип, өштөштирип јат.

Мургүүлдин бу ээжи-јандары — капиталдын
ороондорында ишкүчиле јаткан калыкка эш-
кереги јок јүк. Озогы, каан тужында Россияда
крестьяндар кудайдан болуш сурап, јаан эконо-
мический чыгым эдип тургулайтан. Мариец
крестьянин кудайдын алдына јакшы болорго
калганчы уйын тайып туратан. Алтай улус тал-
дама адын, көп койлор тайатан.

Анайдарда, кудай јангы, мургүүл төзөлип,
баштапкы ла јылдардан ала бүгүнгү күнге је-
тире телекейдин бастыра албатыларын төгүн-
деп, сүреен јаан түбек јетирип келди. Јангыс ла
кижинин күчин јиичи класстарды јоголткон Со-
ветский Союзта ла өскө дө социалистический
ороондордо мургүүл, кудай јангы бойынын бий-
леген учурын јылыйтты. Је андый да болзо,
мургүүлдин ээжи-јандарынын арткан-калганы
кезик улустын кылык-јангында эмди де бар.
Табынча идеологический ишти тыңытканы ажы-
ра ол арткан-калганды чек јоголторы — агита-
торлордын ла пропагандисттердин задачазы.

Ф. Сатлаев.